

## SULTAN II. MAHMUD DÖNEMİNDE 1817-1834 YILLARINA AİT KEŞİF DEFTERLERİNE GÖRE KONYA MEVLÂNÂ KÜLLİYESİ'NİN TAMİR VE TERMİMİ

RESTORATION OF KONYA MEVLÂNÂ COMPLEX  
ACCORDING TO THE REPAIR BOOK OF 1817-1834 DURING  
THE PERIOD OF SULTAN MAHMUD II

HALİM KILIÇ\*  
GÖKHAN YURTOĞLU\*\*

Sorumlu Yazar

### Öz

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminden itibaren tasavvufi zümreler ve ekoller toplumsal hayatın, ilim-kültür ortamının ve iktisadi ilişkilerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu ekoller arasında kökenleri ve teşekkülü Türkiye Selçuklu Devleti'nin çöküş devrelerine uzanan Mevlevîlik edebi gücü ve sultanlar, vezirler gibi nüfuzlu devlet adamları üzerindeki tesirleriyle ön plana çıkmıştır. Mevlevîliğin bütün yönleriyle tekamül ise Osmanlı Devleti idaresi altında gerçekleşmiştir. Ancak Osmanlı Devleti ve Konya Mevlânâ Külliyesi'nden Osmanlı coğrafyasının uçlarına kadar yayılan Mevlevîlerin münasebetleri değişen toplumsal ve siyasi koşullardan bağımsız, durağan ve yeknesak bir surette gelişmemiştir. Erken modern dönemde söz konusu münasebetlerin pek çok çatışma unsuru barındırdığı bilinmektedir. Tasavvufi zümrelerin Osmanlı merkezi ideolojisinin taşıyıcı unsurlarından biri olarak üstlendiği işlevin ortadan kalkması yahut bozulması durumunda merkezi otoritenin sağladığı muafiyetlerin, gelir kalemlerinin kesilmesi gibi uygulamalara başvurulduğu görülmektedir. Buradan hareketle, bilhassa muafiyetler ve Mevlevîlerin vakıflardan elde ettikleri gelirlerin idaresi, kontrolü Osmanlı bürokratları ile Mevlevî postnişinlerinin karşı karşıya geldiği başlıca çatışma alanlarıdır. Bu çalışmada, Sultan II. Mahmud dönemindeki Konya Mevlânâ Külliyesi'nin kapsamlı tamiri ve belli mekânların yeniden inşası süreci tamirât defterleri ve keşif defterleri üzerinden incelenmiştir. Mevlevîlere yönelik merkezi politikanın izleri bu tamir süreci bağlamında izah edilmiştir. Osmanlı Devleti'nde merkezîyetçiliğin genişlemeye başladığı ve modern devlet imkânlarının ortaya çıktığı 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren Mevlevîler örneğinde tasavvufî yapılara karşı Osmanlı merkezi otoritesinin bakış açısı bu çerçevede analiz edilmiştir. Ayrıca Osmanlı merkezi hükümetinin Mevlevîlere yönelik politikasının izahında, keşif ve tamirat defterleri haricindeki arşiv belgelerinden de istifade edilmiştir. Çelebi Efendilerin tayin-azil süreçlerini tanımlayan beratlar ve toplumsal konularda üstlendikleri arabuluculuk rollerine veya çeşitli hususlardaki yardım taleplerine dair arzuhaller de bu kapsamda incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Osmanlı Devleti, Sultan II. Mahmud, Mevlevîlik, Konya Mevlânâ Külliyesi, Restorasyon.

Araştırma Makalesi / Künye: KILIÇ, Halim - YURTOĞLU, Gökhan. "Sultan II. Mahmud Döneminde 1817-1834 Yıllarına Ait Keşif Defterlerine Göre Konya Mevlânâ Külliyesi'nin Tamir ve Termimi". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi 109 (Mart 2024), 93-113. <https://doi.org/10.60163/tkhcbva.1387035>.

\* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, E-mail: halim.kilic@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1953-2600.

\*\* Dr., E-mail: yurtoglug@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7143-9665.

## Abstract

Since the founding of the Ottoman Empire, Sufi groups and schools have been an integral part of social life, literacy-cultural environment and economic relations. Among these schools, Mevlevîyeh, whose origins and formation date back to the late period of the Turkish Seljuk State, stands out with its literary power and influence on ascendant statesmen such as sultans and viziers. However, the relations between the Ottoman Empire and the Mevlevîs in Konya Mevlânâ Complex and spread from there to the ends of the Ottoman geography, did not develop in a stable and uniform manner, independent of changing social and political conditions. It is known that these relations in the early modern period contained many elements of conflict. In case the function undertaken by the Sufi groups as one of the carrier elements of the Ottoman central ideology was eliminated, practices such as cutting the exemptions and income items provided by the central authority were implemented. In this context, exemptions and the management and control of the income that Mevlevîs obtained from foundations were the main areas of conflict between Ottoman bureaucrats and Mevlevî sheikhs. In this study, the comprehensive restoration process of Konya Mevlânâ Complex and the reconstruction of certain spaces during the reign of Selim III, Mahmud II, when the centralist policies of the Ottoman Empire were carried out within the framework of a detailed plan and scheme, were examined through repair books and foundation records. The traces of the central policy towards Mevlevîs were explained in the context of the process in question. In addition, the appointment of Mevlevî sheikh, dismissal processes, and the spokesperson roles undertaken by Mevlevî sheikhs on social issues were explained in this context as historical data revealing the policy of the Ottoman central government towards Mevlevîs. In addition, archive documents other than the survey and repair books were also used to explain the Ottoman central government's policy towards the Mevlevîs. The charters describing the appointment-dismissal processes of Çelebi Efendi and the petitions regarding their mediation roles in social issues or their requests for assistance on various issues were also examined in this context.

**Keywords:** Ottoman State, Sultan Mahmud II, Mevlevîyeh, Konya Mevlânâ Complex, restoration.

## Giriş

Konya Mevlânâ Külliyesi'nin ilk nüvesi, Mevlânâ adına Selçuklular devrinde 1232'de kurulan medrese ve onun babası Bahâeddîn Veled için inşa edilen türbedir. Mevlânâ'nın nüfuzu arttıkça söz konusu medrese yetersiz kalarak aynı bölgeye yeni yapılar ilave edilmiş ve külliye yapısı Selçuklu döneminde ortaya çıkmaya başlamıştır(Konyalı, 2007, 419; Özönder, 1987, 16-17; Küçükdağ, 1996, 181). Ancak yapıların tam bir külliye kimliği kazanma süreci, 1273'te Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin vefatı ve burada onun türbesinin inşası sonrasında başlamıştır. XIII. yüzyılın son çeyreğinde hankâh statüsünde bir ziyaretgâh görünümündeki yapıların külliye niteliği elde etmesi, Sultan Veled'in Mevlevîliği tarikata dönüştürme sürecine paralel ilerlemiştir. Mevlevî Tarikatı'nın ortaya çıkışı ve Selçuklu ümerâsının vakıflar yoluyla sağladıkları maddi destekler sayesinde hankâhın fiziki yapısı geliştirilmiş ve Konya Mevlânâ Dergâhı çekirdek yapılarıyla XIII. yüzyılın sonunda ortaya çıkmıştır(İbtidâ-nâme, 1976, V). Mevlânâ Dergâhı'nın gelişiminde, kuruluşun itibaren ümerânın ve üst düzey ricâlin desteği kritik rol oynamıştır. XIV. yüzyıl başlarında postnişin Ulu Arif Çelebi'nin gayretleriyle Batı Anadolu'da yeni teşekkül eden Türkmen kitlelere dayalı Eşrefoğulları, Aydınogulları, Menteseoğulları ve Germiyanogulları gibi gazi uc beyliklerinin desteği de elde edilmiştir. Böylece, Mevlevî Tarikatı, hem maddi güç kaynaklarını tahkim etmiş hem de yayılma alanını Batı Anadolu sahasına doğru genişletmiştir. Bu yeni kurulan ilişkiler yoluyla, Konya Mevlânâ Dergâhı'nın Batı Anadolu'daki kolları olan Mevlevîhâneler inşa edilmeye başlanmıştır(Ocak, 1996, 19-20). XIV. yüzyılda Konya ve çevresine hâkim olan Karamanoğulları, Mevlânâ

Dergâhı'na temel mimârî unsurları ve yeşil kubbe gibi mimârî alamet-i farikaları ilave ederek yapı grubuna külliye(Çobanoğlu, 2002, 542-544)<sup>1</sup> kimliğini kazandırmıştır. Ayrıca yine Karamanoğlu döneminde yapı çeşitli ve tafsilatlı tamirât görmüş, külliye mescidi, derviş hücreleri ve türbe yenilenmiştir(Özönder, 1987, 17).

Mevlevî Tarikatı'nın hâkim unsurlarla münasebeti, tarikatın nüfuz alanını tayin ettiği gibi Mevlânâ Külliyesi'nin fizikî gelişmesini ve maddi kaynaklarının hacmini de etkilemiştir. Bu bağlamda Mevlânâ'dan sonra postnişinler nüfuzlarını siyasi elitlerin desteğini almak için etkili surette kullanarak pek çok vakıftan aktarılan kaynaklarla Mevlânâ Dergâhı'nın fizikî imkânlarını genişletmiştir. Bu gelişme Mevlânâ Külliyesi'nin Konya Şehri'nin gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Devletlerin Konya Mevlânâ Külliyesi'nin çevresindeki Mevlevîleri vergiden muaf tutması bu bölgeye diğer yerleşim birimlerinden nüfus akmasına sebep olduğundan şehrin külliye bulduğu yöne doğru geliştiği görülmektedir(Yurtoğlu, 2022, 355-363). Dergâhı'nın tekâmül süreci ise Osmanlı Devleti idaresi altında vukuu bulmuştur. Konya ve çevresindeki Osmanlı hâkimiyeti II. Mehmed döneminde tesis edilmiş, Mevlevîlerle ve Mevlânâ Dergâhı ile sultan seviyesindeki ilk teması ise II. Bayezid kurmuştur. Buraya çeşitli köylerin gelirlerini vakfa dönüştürerek aktarmış ve Mevlânâ vakfına bağlanan köylere muafiyetler vererek tarikatın mâlî kaynaklarını geliştirmiştir(BOA, TT. 399, 3). Mimârî anlamda Mevlânâ Dergâhı'ndaki yapı kompleksinin eksiksiz bir külliye haline gelmesi ise Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerinde gerçekleştirilmiştir. Türbe şadırvanı (VGMA, Ev. İDM, 59/22), semâhâne, medrese, imarethâne, türbe, derviş hücreleri, Matbâh-ı şerif, postnişin dairesi bu dönemde tamir, terim ve bazıları da müceddeden inşa edilerek Konya Mevlânâ Külliyesi bütün unsurlarıyla tekâmül ettirilmiştir(BOA, TT. 399, 3; Konyalı, 2007, 426; Yurtoğlu, 2022, 66-69; Peçevi, 1866, 426). Fizikî görünüm itibarıyla, Sultan III. Murad devrinde Konya Mevlânâ Külliyesi'ne medresenin de ilavesiyle yapı nihai halini almıştır. Konya Mevlânâ Külliyesi malî kaynaklar bakımından ise Sultan III. Mehmed döneminde en yüksek gelir seviyesine ulaşmıştır(TKGM, ED. 564, v. 2a; BOA, MAD.d., Defter Nu: 1381, s. 1a-8a.)<sup>2</sup>. XVI. yüzyılın sonu itibarıyla Mevlevîlik, Osmanlı resmî ideolojisinin araçlarından biri olarak yükselirken fizikî ve mâlî imkânları da aynı derecede genişlemiştir(Yurtoğlu, 2023, 897-904). Ancak XVII. ve XVIII. yüzyılın bunalımlı sosyal ve iktisadi şartlarında Konya Mevlânâ Külliyesi ve evkâfî söz konusu gelir seviyesine bir daha ulaşamamış, vakıf ve diğer gelirlerde istikrarsızlık söz konusudur(Yurtoğlu, 2022, 223-226; Erdoğan, 1996, 48-49). Buna rağmen Çelebilerin saltanat makamıyla ve Bâbüâlî ile yakın münasebetleri sayesinde doğrudan tahsisat ve ihсанlar yoluyla külliye ve tarikatın maddi talepleri karşılanmıştır. Mevlevîliğin Osmanlı merkezi iktidarı karşısında konumlanmayışı ve başarılı bir surette yerel ilişki ağlarını sürdürmesi tarikatın nüfuz alanının daralmasını engellemiştir. XIX. yüzyılın başında Sultan III. Selim dönemi itibarıyla Mevlevîlik-Osmanlı merkezi iktidarı ilişkileri yeni bir boyut kazanmıştır. Mevlevîlerin İstanbul'daki fizikî görünürlüğü yeni açılan Mevlevîhâneler sayesinde artarken kültürel hayat üzerindeki etkileri de yükselmeye başlamıştır. Konya'daki

1 Cami, medrese veya türbe etrafında zaman içinde gelişen yapı toplulukları külliye yahut imaret olarak adlandırılmıştır. Vakıflar aracılığıyla gelişen külliye yapıları mimari unsurlar genel itibarıyla cami, imarethane, medrese, hamam, kütüphane, türbe, han gibi yapılarıdır. Konya Mevlana Külliyesi'nde ayrıca semahane, derviş hücreleri gibi yapılar da eklenmiştir. Osmanlı Devleti'nde, medrese etrafında yahut türbe etrafında gelişen külliyeler mevcuttur. Konya Mevlânâ Külliyesi ise türbe etrafında teşekkül etmiştir.

2 Fâtih Sultan Mehmed (1451-1481) döneminde 26615 akçe olan Mevlânâ Vakfının gelirleri Sultan III. Mehmed döneminde 484494 akçeye yükselmiştir.

postnişinlerin sultan ve ricâl-i devletle ilişkileri de bu yeni dönemde gelişmiştir. Mevlevîlerin malî talepleri, Mevlânâ Külliyesi'nin fizikî imkânlarını genişletme yahut tamirât ihtiyaçları için Çelebi Efendilerin arzuhalleri, Sultan III. Selim ve II. Mahmud döneminde kısa sürede yanıt bulmuştur.

### 1. Sultan III. Selim ve II. Mahmud Dönemlerinde Mevlevîlik

Osmanlı modernleşme döneminin başlangıcını işaretleyen Sultan III. Selim ve onun reform yürütücüsü kadrosunun Mevlevî tekke muhitleriyle yakın münasebetleri planlı reform sürecinin basit bir dinîlik-din dışılık ikili değişkeni ile anlaşılamayacağını ortaya koyar. Bizatihi III. Selim'in Galata Mevlevîhânesi'ne desteği, dervişâna ve meşâyîhe ianeleri bilhassa Mevlevîlere reforma destek hususunda biçilen rolün kanıtıdır (Arıkan, 1993, 129-130; Toker, 2022, 266-267; Ösen, 2011, 293-295)<sup>3</sup>. Sultan Selim'in kişisel desteği Mevlevîhâne'nin ve Mevlevîlerin yönetici elit arasındaki popülerliğini doğrudan etkilemiştir. Sultan'ın akabinde Nizâm-ı Cedid programının ana yürütücülerinden Reisü'l-Küttâb Mustafa Raşid Efendi, Sultan II. Mahmud dönemi ricâlinden Halet Efendi gibi dönemin önde gelen politik simaları İstanbul Mevlevîhânelerine intisap etmiştir. Nizâm-ı Cedid döneminde, reformist kadroya yönelik muhalif söylemin dinî zeminini zayıflatmak ve II. Mahmud dönemi planlı reformunun toplumsal desteğini kuvvetlendirmek adına Mevlevîlik, yönetici elit tarafından kuvvetli bir suretle desteklenmiştir. Mevlevîlere ve Mevlevî tekkelerine yönelik merkezi hükümetin desteği ve bunları güçlendirme siyasetinin izleri, hazineden yapılan tahsisâtın Mevlevîliğin merkezi Konya Mevlânâ Âsîtanesi'nin fizikî kapasitesini genişleten teferruatlı mimârî projelere kadar çeşitli alanlarda müşâhede edilmektedir.

Sultan III. Selim döneminden itibaren Mevlevîlere yönelik devlet desteğindeki artış modernleşme politikalarında Mevlevîlerin üstlendiği yumuşatıcı rolün bir yansıması olsa gerektir. Daha saltanatının ilk yıllarında Osmanlı-Rusya-Avusturya harpleri sürdüğü esnada Sultan III. Selim, Konya Mevlânâ Âsîtanesi'ndeki Mevlevî dervişlerin ihtiyacı için beş yüz gurusluk yüz adet fındık altını ihsan olarak göndermiştir (BOA, TS.MA.e, 158/7)<sup>4</sup>. Sultan'ın haricinde hânedanın diğer üyeleri bilhassa Valide Sultan, Mevlevî dervişlere müteaddit ihsanlarda bulunmuştur (BOA, AE.SSLM.III, 417/23931)<sup>5</sup>. Merkezi hükümetin Mevlevîlere aktardığı kaynaklar ihsanlardan ibaret değildi. "Tıraş bahâ, şem-i revgan" gibi çeşitli adlar altında vakıf gelirleri haricinde cizye vergisi gibi doğrudan merkezi hazine gelirlerinden belirli bir miktar, Konya Mevlânâ Külliyesi'ne ve diğer Mevlevîhânelere senelik mutat gönderilmiştir (BOA, İE.EV., 44/5004; BOA, İE.EV., 576300; C.EV., 187/9314; BOA, C.EV., 374/18976)<sup>6</sup>.

3 Galata Mevlevîhâne'sini büyük oranda yeniden inşa ve ihya eden Sultan III. Selim, 1792'de buranın açılışına iştirak ederek çokça ihsanlarda bulunmuştur. Sultan III. Selim'in Mevlevî muhitleriyle münasebeti mimârî ve maddî katkılarının ötesinde kültürel sahada da kendini göstermiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi onun gayretiyle Türk musikisi üzerine yoğunlaşarak klasik dinî Türk müziğini ve Mevlevî musiki geleneğini olgunlaştırılmıştır. Mevlevîhânelerden yetişen kültür adamları, edebiyatçılar ve musikişinasları destekleyen hükümdar, Mevlevîhâneleri yenileyerek hem de kültürel destekle Mevlevîliğin siyasi, toplumsal ve kültürel gücünün yükselmesini sağlamıştır.

4 Mevlânâ sülalesinden Şeyh Seyyid Hacı Mehmed'in Sultan'ın ihsanı üzerine gönderdiği teşekkür arzı.

5 Valide Sultan tarafından Çırağan Yalısı'nda Mevlevîhâne dervişlerine 2 kese akça verilmiştir.

6 1696'da 38546 akçe tıraş bahası ve şem-i revgan bedeli Konya gelirlerinden ayrılarak hücrenişin dervişlere gönderiliyordu. Konya cizye gelirlerinden ayrılmak üzere 1722'de 28912 akçe Konya gelirlerinden ödenirken ilave ihsanlarla toplamda 38544 akçe tayin edilmiştir. Konya Mevlânâ Külliyesi'ndeki dervişlere tıraş bahası, şem-i revgan ve mum bedeli adı altında mutat olarak yıllık 28912 akçe gönderildiği 1761'de vurgulanmış ancak bu bedelin yanı sıra Konya cizye gelirlerinden 200 gurus daha ilave ödeme

Mevlevî Tarikatı dervişanına merkezi hazineden mutad olarak bir nevi maaş bağlanması onların merkezi iktidarın politikalarına verdikleri desteğin maddi yönünü göstermesi bakımından önemlidir. İhsanlar ve söz konusu düzenli ödemeler haricinde ayrıca “taamiye”(C.EV., 13/604; C.EV., 296/15083; C.ML., 8/339)<sup>7</sup> adıyla senelik bir tahsisat daha yapılırdı. Sultan III. Selim döneminde 1800’de, “ber vech-i ocaklık” olarak Karaman Cizye gelirinden 187,5 guruş, Konya cizye gelirlerinden ise 846 guruş, Mirabiya mukataa gelirinden 1247 guruş, Niş cizyesinden 1000 guruş, Konya Mevlânâ Âsitânesi postnişînine teslim edilmiştir. Ancak Çelebi Efendi Külliye’de derviş sayısının artışı dolayısıyla söz konusu meblağın yeterli olmadığını bildirmiştir. Bunun üzerine, Mısır seferinde olan Yusuf Ziya Paşa ve Osmanlı ordusunun zaferi için dua etmeleri şartıyla bizatihi Paşa’nın mutasarrıf olduğu Samsun mukataa gelirlerinden senelik 500 guruş ilave edilmesi Sultan III. Selim’in tensibiyle kararlaştırılmıştır(C. EV., 324/16455; Neumann, 1996,173)<sup>8</sup>.

Konya’da çelebilerin bilhassa Konya Mevlânâ Âsitânesi postnişînlerinin sosyal ve politik nüfuzu bir takım yerel çatışmaları da kaçınılmaz kılmıştır. 1801’de Postnişîn Çelebi Efendi’nin Konya ahalisinin Ordu-yu Hümâyûn’un ihtiyaçları için mübâya’adan müstesna tutulması talebine karşılık Çelebi Efendi’nin bu türden hususlara dair talepte bulunmamasını hükm eden ferman üzerine, Çelebi Efendi’nin faaliyetinden halihazırda rahatsız olan Hakim-i Sabık Mustafa Efendi ve Dergâh-ı Âlî Kapıcıbaşlarından Çelikpaşazâde İbrahim Bey’in bu fermanı fırsat bilerek, fermana sadece Ordu-yu Hümâyûn’un mübâya’a hususuna dair bir ihtar söz konusuyken Çelebi Efendi’nin Konya üzerindeki bütün idarî ve sosyal tasarruflarını engelleme yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Karaman Valisi Alaeddin Paşa, konuya dair sadarete tahrirat göndererek Çelebi Efendi’nin, Konya ahalisinin himayesi için umur-ı beldeye nezaret ettiğini, Mustafa Efendi ve Çelikpaşazâde’nin uygulamaları nedeniyle bölgenin idaresinin ehil olmayan ellere geçtiğini, Konya ahalisinin iyiliği için Çelebi Efendi’den başka hiç kimsenin bölgede çabalamadığını bildirdikten sonra eskiden olduğu gibi Çelebi Efendi’nin Konya’nın idarî ve sosyal işlerinde sorumluluk sahibi olmasını ve umur-ı beldeye nezaret etmesini talep etmiştir(C.ZB. 15/728)<sup>9</sup>. Karaman valisinin talebinden anlaşılacağı üzere Konya Mevlânâ Âsitânesi postnişînlerinin merkezi hükümet ve ahali arasındaki arabulucu rolünün kökenleri klasik döneme uzanmaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısı bu bakımdan söz konusu işlevin daha geniş çapta fonksiyonel hale getirilme süreci olarak da değerlendirilebilir. Ancak bilhassa Sultan III. Selim döneminin sonunda Konya Mevlânâ Külliyesi postnişînliği ile

yapılması kararlaştırılmıştır. 1766’da da Konya cizye gelirlerinden yıllık olarak aktarılan şem-i revgan ve tıraş bahası miktarı 38544,5 akçedir.

7 Sultan II. Mahmud döneminde de söz konusu tahsisatın ödenmesi aksatılmamış, “ber vech-i ocaklık” suretiyle ödemeler gerçekleştirilmiştir. 1809’da 1416,5 guruş, Karaman gelirlerinden 1825’te 6000 guruş, Konya cizyesi gelirlerinden olmak üzere 1830’da 28908 sağ akçe gönderilmiştir.

8 Sultan III. Selim’in Başmuhasebeci Mustafa Reşid Efendi’ye 500 guruşluk zam emri ise 5 Safer 1214/9 Temmuz 1799 tarihlidir. Sultan III. Selim Mevlevî dervişlerin isim-i Celal’den sonra Serdar-ı ekrem Yusuf Ziya Paşa’nın ismini anmalarını isteyerek sefere yönelik kamuoyu desteğini artırmayı hedeflemiştir. Sultan III. Selim’in 1768’den beri bilfiil harp içinde olan ve mâli müzayakanın sürekli hale geldiği bir ortamda Mevlevîlere yönelik maddi desteği artırması merkezi hükümetin toplumsal destek konusundaki ihtimamına işaret etmektedir. Nitekim bahsedilen dönemde derviş nüfusunun artışı askerlikten muafiyet arayan zümrelerin bir kısmının Mevlevîliğe dâhil olma yolunu seçtiklerini de akla getirmektedir. Buna rağmen Çelebi Efendi’nin toplumsal nüfuzu dikkate alınarak maddî talepleri karşılanmıştır. Bu kaynaklar “ber vech-i ocaklık” olarak doğrudan Çelebi Efendi kontrolüne verildiğinden dolayı dervişler hem dini hem de dünyevi işlerinde Çelebi Efendi’nin iradesine merbut kılınmıştır.

9 Karaman Valisi Abdurrahman Paşa, Çelebi Efendi’ye karşı Konya ahalisinden bazı “eşhas-ı erazil”in hasmane davranmaya Mustafa Efendi, Çelikpaşazâde’nin teşvikiyle cesaret ettiğini belirterek bunların Buldur’a gönderilmelerini de talep etmiştir.

münasebetler nitelik değiştirmiştir (Ösen, 2011, 48-61). III. Selim'in Mevlevî meşrep tabiatına rağmen Mevlevîliğin merkezinin bu dönemde netameli bir tutum takınması merkezi hükümetin tarikatlara yönelik politikasının yahut tarikatların siyasi ve sosyal pozisyonlarının dönemlik değerlendirilmesini zorunlu kılar (Neumann, 1996, 167-170). Sultan III. Selim ve Nizâm-ı Cedid projesine mutabık surette vazifesini icra eden Konya Mevlânâ Külliyesi postnişini Mehmed Çelebi, Nizâm-ı Cedid'e maddi kaynak yaratma amacıyla hayata geçirilen evkâflara yönelik düzenlemeler sonrasında gelirleri oldukça geniş Celâlîye Evkâfı üzerindeki kontrolünün zayıflaması tehlikesine karşın Konya ahalisini de kışkırtarak doğrudan merkezi hükümetin karşısına geçmiş ve nihayetinde Konya'dan çıkarılması dahi emredilmiştir (C.EV. 483/24425; BOA, HAT, 215/11835; BOA, HAT, 217/11953).<sup>10</sup>

Osmanlı merkezi hükümetinin 19. yüzyıldaki din politikalarının belirlenmesinde tasavvuf erbabının rolü, toplumsal taleplerin merkeze iletilmesi söz konusu olduğunda oldukça geniştir. Mevlevîlik gibi Osmanlı merkezi ideolojisiyle genel bir ifade ile çelişmeyen gruplar ahalinin sözcülüğünü üstlenerek 19. yüzyıl reformlarının uygulama safhası hakkında suistimalleri, ahali taleplerini merkeze iletme vazifesini üstlenmiştir. Konya Mevlâna Âsîtanesi'nin postnişininin sultan ve bürokrasi üzerindeki ağırlığı dikkate alındığında onun gönderdiği bir arzuhalin dikkat çekeceği açıktır. Nitekim 1828'te Konya mütesellimi ayandan Cemâleddin Efendi, ahalinin hakkındaki şikâyetlerini örtbas etmek ve bunların asılsız olduğu şayiası ortaya çıkarmak için "hüs-n-i halini" bildiren birtakım sahte mahzarlar merkeze göndererek azlini engellemeye çalışmıştır. Bu durum üzerine Âsîtâne postnişini Mehmed Said Efendi, ahalinin zulümden tâkati kalmadığını beyan ederek Cemâleddin Efendi'nin azlini istirham etmiştir (BOA, HAT, 541/26721-C). Başkaca şikâyet mektuplarıyla (BOA, HAT, 541/26721-E; BOA, HAT, 541/26721-D) birlikte Âsîtâne postnişininin beyanı, Bâbîâlî'nin karar alma süreçlerini hızlandırarak mütesellim azledilmiştir (HAT, 541/26721)<sup>11</sup>. Söz konusu vaka, Âsîtâne postnişini örneğinde meşâyihin toplumsal rolünü, Bâbîâlî ve ahali arasında üstlendiği arabuluculuk rolünü göstermesi bakımından dikkate değerdir. Sultan II. Mahmud, bu çerçevede Mevlevîlerle yakın ilişkilerini sürdürerek reform sürecine dair toplumsal tepkilerin azaltılmasını ve yahut uygulama esnasında karşılaşılan suistimalleri bertaraf etmeyi hedeflemiştir. Sultan II. Mahmud dönemi, geçmiş reform dönemlerinin aksine

10 Nizâm-ı Cedid kadrosunun Mevlevîlere yönelik politikası tek bir çizgi takip etmez. 1790'da doğrudan Galata Mevlevîhânesi postnişininin arzuhali üzerine buraya Kütahya ve Karahisar'dan gelen üç dervişin "mugâyîr-i rıza" ve "menafi-i âdab-ı tarikat" hareketleri dolayısıyla terbiye olunmaları için Konya'ya nefyedilmeleri kararlaştırılmıştır. Mehmed Çelebi'nin 1804'te Anadolu'da Nizâm-ı Cedid'in sorumlusu Abdurrahman Paşa'ya karşı tutumu ve onun Konya'ya girişini engellemek için ahaliyi kışkırtmasında maddi kaygılar yanı sıra bu türden vakaların da etkisi olmalıdır. Ocak 1804'te Karaman Beylerbeyi tayin olunan Abdurrahman Paşa ile Konya ahali arasında başlayan münaferet ve Paşa'nın Konya'dan çıkmak zorunda kalmasında Mehmed Çelebi'nin karşıt propagandasının etkin olduğu açıktır. Konya'daki "memleket-i ihtilalin" başında postnişininin isyancı gürhün arasında ve yanında olduğu izleniminin mahzurlu olacağı düşüncesiyle Mehmed Çelebi'ye Kapı Kethüdası tarafından gizli bir mektup gönderilerek Konya'dan çıkması, Karahisar'a veya Kütahya'ya geçmesinin irade-i seniyye iktzası olduğu bir başka ifadeyle Sultan III. Selim tarafından emredildiği bildirilmiştir. Ancak Abdurrahman Paşa'nın Nizâm-ı Cedid askeri kaydetmek ve mâli kaynakları düzenleme talimatıyla başladığı vazifesine karşı başlayan isyan içinde Çelebi'nin de dâhil olduğu anlaşılması hatta Mart 1804'te Konya'da ıslahî temin için arabulucu olarak gönderilen Kapıcıbaşı İsmail Efendi, Çelebi ve asiler tarafından alıkonmuştur. Sadrazam Yusuf Paşa takririnde, Çelebi'nin önceki emirlere karşı Çelebi Efendi'nin "beni koyuvermiyorlar" ifadesinin bahânededen ibaret olduğunu söylemiş, fitneyi sona erdirmek için arabuluculuğu talep edildiğinde ise "benim elimden gelmez" diyerek ihtilalcilere desteğini açığa çıkardığını ifade etmiştir. Söz konusu süreci Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyıldaki adem-i merkezileşme ve ayanlaşma döneminden ayrı düşünmek hatalı olacaktır. Çelebi Efendi'nin 1804-1805 hadiselerindeki rolü sade bir dinî otorite figürünün yanı sıra bir tür yerel güç olarak hareket ettiği söylenmelidir.

11 Mütesellim şikâyetler üzerine azledilmiş ve yerine Kapıcıbaşı Haşim Ağa tayin dair edilmiştir.



askerî ve mâlî düzenlemelerin ötesine geçerek sosyal alanı ve bürokrasiyi baştan aşağıya dönüştürmeyi hedefleyen kapsamlı bir ajandaya sahiptir. Doğrudan tebaanın tarz-ı hayatını değiştiren reformlara yönelik sosyal tepkiyi azaltmak için dinî söyleme ve dinsel grupların aracılığına önem verilmiştir.

1826'da yeniçeriliğin ilga edilmesinin ardından Bektâşilik yasaklanmış, Bektâşî tekkeleri tasfiye edilmiştir (Maden, 2020, 71-73). Bektâşîliğin ve Bektâşî tekkelerinin durumunu görüşmek üzere toplanan büyük Meşveret Meclisi'ne İstanbul'da bulunan Nakşibendî, Halvetî şeyhleri (BOA, HAT, 290/17351, Zilkade 1241/Temmuz 1826) ve Mevlevî postnişinleri de katılmıştır (Maden, 2020, 62-63). Mevlevîlik ve Mevlevîler reform siyasetinin ideolojik araçlarından biri olarak belirlenmiştir. Hatta kadim Bektâşî yapılarından fizikî bakımdan uygun olanları Mevlevî, Nakşibendî gibi Osmanlı merkezi hükümetinin resmi söylemini benimseyen gruplar arasında paylaştırılmıştır (BOA, HAT, 290/17351; C.ADL, 9/568)<sup>12</sup>. Evkâf Nezareti ile tarikat vakıfları üzerinde kontrol tesis edilirken öte yandan çeşitli Nizâm-nâmelerle tarikat yapıları üzerinde merkezi denetim sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda icâzetnâme, kıyafet şekilleri bir intizâma raptedilmiştir (C.EV., 355/1814). Bu süreçte Mevlevî Tarikatı Sultan II. Mahmud reformlarına riayetle daha önce Bektâşîler tarafından üstlenen ordudaki vazifeleri dahi üstlenmişlerdir. Sultan II. Mahmud döneminde Konya Mevlânâ Külliyesi'nin mâlî ve mimârî bakımından gelişimi söz konusu sürecin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Osmanlı modernleşme dönemine dair Avrupa-merkezli perspektif, imparatorluğun muhakkak batılılaşması gerektiği aksi takdirde çökmeye mahkûm olduğu varsayımından beslenen Doğu Sorunu sloganı etrafında gelişmiştir. Avrupa kamuoyu ve devletleri için Osmanlı Devleti'nin batılılaşmasının ve liberalleşmesinin ölçütü komünal özerkliği genişleyen ve muhafaza edilen Hristiyan tebaanın Müslümanlarla tam bir eşitliğe sahip olmasıydı. Nitekim Sultan II. Mahmud'un yeniçeriliği ilgadan sonra hızlandırdığı 'geri dönülemez' reform süreci muhafazakâr kesimlerin çıkarlarının aleyhine yürütülen bir proje olarak modernleşme literatüründe tanımlanır. Ancak söz konusu açıklama modeli dinin Osmanlı politik ve sosyal hayatındaki ana konumunu göz ardı eder. Sultan III. Selim döneminden itibaren belirgin bir politika haline gelen yeni düzen ve reformun yürütücüsü Osmanlı bürokrasisi, değişime karşı yürütülen muhafazakâr muhalefeti görmezden gelmemiş, dinî söylemin ve alanın tamamen reform karşıtı gruplar tarafından deruhte edilmesinin önüne geçmeye çalışmıştır.

Osmanlı batılılaşma sürecini, aydın-kameralist (Hocaoğlu, 1997, 377-378)<sup>13</sup> dar bir bürokrat zümrenin eseri olarak değerlendirmek döneme dair tek eksenli bakış açısına yol açar. Geleneksel anlamda Osmanlı Devleti, bilhassa 18. yüzyılın ilk yarısından itibaren Avrupa devletler sisteminin ve hukukunun bir parçasıdır ve sulh muahedelerinde bu husus izah edilir. Dolayısıyla Osmanlı modernleşme pratikleri geleneksel bürokrasinin hakimiyeti altında başlamıştır. Osmanlı siyasî düşüncesinde kanun-ı kadim ve gelenekçilik öne çıkarılan anahtar kavramlardandır. Ancak 18.

12 İstanbul'da faal halde bulunan ve ayin-i cem icra eden Bektâşî tekkelerinin "icra-yı ahkâm-ı şeriye ve tanzim-i mesalih-i mülkiye" saikleriyle muhdes olanların yıkılması kadim olanlarında şeriat üzere nefis terbiyesi ve güzel ahlaklı insan yetiştirmeyi, terbiye etmeyi amaçlayan Nakşibendî ve Halvetî gibi tarikat erbâbına tahsisî dinî ricâlin ve meşâyihin yaptığı toplantıda kararlaştırılmış ve bu karara istinaden Üsküdar, Eyüp ve Boğaziçi'ndeki Bektâşî tekkeleri söz konusu tarikatlara devredilmiştir. Ayrıca Teke Sancağı'nda Elmalı Kazası'ndaki Abdal Musa Dergâhı ve Vakfî Mevlevî Şeyhi tarafından idare edilmiştir.

13 Kameralizm merkezi hükümeti savunan, devletin modernleşmesi için orta sınıfların güçlenmesini ve kapitalist ekonomi modelinin uygulanmasına taraftar olan, kamu reformunun ancak aydın üst düzey bürokrat zümre tarafından yürütülebileceğini savunan bir kamu bilimi kavramıdır.

yüzyıldan itibaren Osmanlı mülki, askerî ve dinî bürokrasisi Avrupa'nın değişen yüzünü tanımaya başlamış, askerî sahada ortaya çıkan büyük tehdidin farkında olarak ordu modernizasyonunu İslami düsturlarla harmanlayarak yürütmüştür. Genel kamu yararına sayılan, devletin ve toplumun hayrına görülen yenilikler kanun-ı kadimin dışında 'bid'at-ı hasene' kavramıyla formülleştirilerek din ve gelenekle aykırılıklar izale edilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde askerî, teknik, idarî dönüşümlerin meşruiyeti sağlanmıştır. 19. yüzyılda ise söz konusu dönüşümler sosyal alana ve politik kurumlara sirayet ettiğinden dolayı nüfuz sahibi dinî gruplar da meşruiyet söylemini güçlendirme amacıyla araçsallaştırılmıştır. Ancak bu yaklaşım sade bir retorik yahut makyajlamadan kaynaklanmaz. Osmanlı bürokratik elitinin 18. yüzyıldan itibaren fark ettiği elzem değişim ihtiyacı, geniş toplum kesimleri ve muhafazakâr gruplar tarafından 19. yüzyılda hissedilmiştir. Modern devletin inşa edilmeye başlandığı bu dönemde devlet-tebaa ilişkileri de bir önceki yüzyıla göre bir yandan erozyona uğrarken öte yandan yeni bir bağ tanımlanması gerekmiştir. Devlete ve reform otoritesine sadakat, tanımlanan yeni devlet-tebaa bağının esasını oluşturmuştur (Gencer, 2008, 60-63). Mevlevîlik gibi tarikatlar bu yeni tanımlamada devlete ve reform sürecine bağlılığı güçlendirme sürecinde de kritik rol almıştır. Osmanlı merkezi hükümetinin Mevlevîlere yönelik politikasının niteliği, ilişkilerin gücü özellikle Konya Mevlânâ Külliyesi'nin genişletilmesi, fizikî ihtiyaçların giderilmesi için başlatılan büyük çaplı mimarî projeler üzerinden müşahede edilebilir. Bu bağlamda 1817 ve 1835 tarihli tamir ve termim projeleri merkezi hükümetin Mevlevî Tarikatı'na yönelik desteğinin büyük çaplı örnekleri olarak öne çıkar.

## 2. Konya Mevlânâ Külliyesi'nin Tamiri

Mevlevî Tarikatı postnişinlerinin külliyenin tamir ve bakım ihtiyaçları doğrultusunda talepleri umumiyetle kabul görerek zaruri tamirler gerçekleştirilmiştir. Sultan I. Abdülhamid döneminde, postnişin Hacı Mehmed Çelebi(Gölpınarlı, 2006, 164-165), mevcut nüfuzunu genişletmek için Konya Mevlânâ Külliyesi'nin genişletilmesi, tamiri ve yeni bir medrese inşası için girişimlerde bulunurken(BOA, C.EV. 374/18952) öte taraftan Mevlevî Tarikatı'na yakınlık duyanların vazife alması için merkeze başvurmuştur(BOA, AE.SSLM.III, 163/9781). Onun teşebbüsü sayesinde 1784-1785'te türbe, hücreler, semâhâne ve mutfağın tamirâtı için Bozkır Madeni'nden 10000 kıyye kurşun ve 4500 guruş tahsis edilmiş, hatta bu tahsisat yeterli gelmeyince postnişinin arzusuyla 12500 kıyye kurşun, 5500 guruş daha ilaveten gönderilmiştir(BOA, C.EV., 374/18952; C.EV., 511/25829; C.EV., 511/25829)<sup>14</sup>. Toplamda tamirâta ödenen bedel ise 3505 guruşluk ilave tayinat ile 12500 guruşa ulaşmıştır(C.EV., 511/25829).<sup>15</sup> Osmanlı Devleti'nin Rusya ve Avusturya ile uzun süreli savaşlar yürüttüğü dönemde askerî imalat için kritik önemde olan kurşunun bu oranda cömertçe sarf edilmesi Mevlevîliğin nüfuzunun boyutuna işaret eder.

14 İlve gönderilen kurşun türbe yanısıra Sultan Selim Câmîi'nin tamirinde de kullanılmıştır. Bozkır Madeni'nden gönderilen 12500 kıyye kurşunun nakliye bedeli olarak 300 guruş; kurşun üstadesi ücreti 2231 guruş; kurşunu yerine tefriş eden üstadın yevmiye ve taamiye bedeli 600 guruş; 200 adet hatab yük bedeli 200 guruş; kubbe-i hadraya 800 adet çini bedeli 200 guruş; kubbe-i hadra için ameliye bedeli 180 guruş; kafesler için demir tel bedeli 8 guruş; 600 adet cam bedeli 54,5 guruş; rençberlere ödenen yevmiye 615 guruş; neccârların/marangozların yevmiye bedeli 105 guruş; büyük ve küçük demir, kurşun çivi bedeli 228 guruş; kerpiç ve balçık 180 guruş; horasan ve kırıl u üstübi bedeli 94 guruş; süleğen, boya, zırnık ve çivit bedeli 40,5 guruş; aşı boyası 40 guruş; tahta ve hatıl ve avz bedeli 150 guruş; nef ve bezir yağı ve tutkal bedeli 38 guruş; nakkaş ustaların yevmiye bedelleri 40 guruş; kubbe-i hadranın alemine yıldız ve ameliye bedeli 124 guruş. Toplamda ise 5500 guruş harcanmıştır.

15 Son ilave türbe sanduka puşidelerinin yenilenmesi için kullanılmıştır.



18. yüzyılda İstanbul'da yürütülen büyük inşaat projeleri arasındaki Nuruosmaniye Câmii kubbeleri için 25000 kıyye kurşun harcanırken Konya Mevlânâ Külliyesi için harcanan 22500 kıyye kurşunun kıymetini açığa çıkarmaktadır (Neumann, 1996, 170).

Sultan III. Selim ve II. Mahmud döneminde Konya Mevlânâ Külliyesi'nin mimârî ihtiyaçları, Çelebi ve dervişlerin yıllık giderleri gibi hususlarda merkezi hükümetin ilgisi kuvvetlenerek devam etmiştir. Ancak, 1804-1805'te yaşanan Karaman Beylerbeyi Abdurrahman Paşa'ya karşı Konya'daki Nizâm-ı Cedid karşıtı ayaklanmalarda karşıt grupların arasında yer alan ve Karahisar'a sürgünü emredilen Çelebi Efendi dönemi, merkezi iktidarın sünnî tasavvuf ekolleriyle ilişkilerin değişmeyen bir çizgiye sahip olmadığını gösterir (BOA, HAT, 218/12010). Mevlevîlerin merkezi iktidarla ilişkisini yeniden düzenleyen ve yakınlaştıran ise onun yerine çocuk yaşta postnişin makamına oturtulan Said Hemdem Çelebi'dir (BOA, C.EV., 253/12818). İlk dönemlerinde Ferruh Çelebi'nin himayesinde vazifesini sürdürmesine karşılık Sultan II. Mahmud, Said Hemdem Çelebi'ye ve Mevlânâ soyundan gelen diğer dervişlere samur, sincap kürkleri ve bin kurşuluk bir inamat göndermiştir. Konya gelirlerinden Çelebilere yıllık tahsisat tayinleri de Sultan II. Mahmud'un Bektâşîliğin kapatılması sonrasında Mevlevî Tarikatı'na gösterdiği ihtimamı izah etmektedir (Seyyid Nasır vd, 2011, 289). Said Hemdem Çelebi'nin talebi üzerine Mevlânâ Külliyesi'nde oldukça kapsamlı iki büyük inşaat projesi de Sultan II. Mahmud döneminde yürütülmüştür. 1817'de ve 1835'te yürütülen tamir, terim ve inşa sonrasında Konya Mevlânâ Külliyesi'nin yapıları neredeyse baştan aşağıya yenilenmiştir.

II. Mahmud döneminde Hassa Baş Mimarlığı'nın külliyenin genişletilmesi, Çelebi Konağı'nın fizikî kapasitesinin artırılması için vazifelendirilmesi inşa faaliyetlerini hem fiziken hem de bütçe bakımından önceki dönemlere kıyasla oldukça büyütülmüştür. Bu hususta Sultan'ın yanı sıra Halet Efendi gibi nüfuzlu devlet adamlarının da öncülük ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim 1817'de Mevlânâ Külliyesi ve bitişindeki Sultan Selim Câmii'nin tamirâtı Hemdem Çelebi'nin talebiyle birlikte Halet Efendi tarafından gündeme getirilmiştir. Bu talep kabul gördükten sonra Hassa Baş Mimarı Ali Rıza Bey görevlendirilmiş, akabinde tamirât malzemelerinin nakliyesi ve işçi ücretleri için 10698 guruşluk tahsisat 28 Ağustos 1817'de Halet Efendi'nin vasıtasıyla Konya'ya gönderilmiştir (AE.SMHD.II, 91/7551). Bu tahsisat sürecinden önce Mevlânâ Külliyesi ve Sultan Selim Câmii tamirâtı 28 Haziran 1817'de başlamıştır. Tamirâtta çalışacak usta ve işçiler uzmanlık alanlarına göre gruplandırılmış, ayrıca müslüman usta ve işçilerin yanı sıra gayrimüslimler de inşaat ve tamirât işlerinde çalıştırılmıştır. Öncelikle Konya ve çevresinden gelen 11 müslüman usta ve işçi yanı sıra 11 zımmi neccâr (marangoz), 17 bıçkıcı usta ve işçi ile tamirâta başlanmıştır. Usta ve işçi sayısı tamirâtın ilerleyen aşamasında yeterli gelmediği için 16 usta ve amele daha inşaat ekibine dahil olmuştur. Yerel usta ve işçilerin haricinde Ağustos 1817'de İstanbul'dan 1 nakkaş, 1 kurşuncu ve 4 gayrimüslim usta Konya'ya gönderilmiştir. Nihayetinde Külliye'nin tamirâtında 61 işçi ve usta çalıştırılmıştır. İstanbul'dan gönderilen ustaların niteliği dikkate alındığında Külliye'nin bezeme ve süslemelerinin yenilenmesine ihtimam gösterildiği açıktır. Bilhassa İstanbul'dan nakkaş, kalemkar, boyacı, badanacı ve kurşuncu ustası yollanmıştır (EV.HMH.d., Nr. 8502). 28 Haziran 1817'de başlayan tamirât süreci 23 Kasım 1817'ye kadar devam etmiştir. Bu süre zarfında işçi ve ustalara ödenen toplam yevmiye miktarı 17102 guruştur. Yevmiyeler ustalar için 5-6 guruş aralığındadır. İşçiler ise 3-4 guruş aralığında ücret almaktadır. İstanbul'dan gelen ustaların yevmiyelerinin Konya ve civardan gelenlere göre bir miktar yüksek olduğu da anlaşılmaktadır (EV.HMH.d. 8502). Söz konusu ücretler Osmanlı Devleti'ndeki satın alma gücü üzerine yapılan

çalışmaların ortaya koyduğu verilerle örtüşmektedir. Satın alma gücü bakımından vasıflı işçilerin ücretlerinin Avrupa'daki satın alma gücüne yakın seviyede olduğu bu bakımdan tespit edilmiştir(Pamuk, 2007, 178-180).

Mevlânâ Külliyesi'nin 1817 tamir, tecdid ve inşasında önemli bir diğer gider kalemi ise İstanbul, Kütahya ve Konya'dan getirilen inşaat malzemeleridir. Bu eşyalar arasında en büyük gider kalemini, 12457 guruş bedelle daha önce İstanbul'dan satın alınan kurşun, kürek ve boya oluşturmaktadır. Bunu Kütahya'dan 5500 guruşa satın alınan 10476 adet çini takip etmektedir. Diğer satın alınan ürünler ise kavak ve ceviz gibi tahta türleri, kireç, alçı, çivi, bezir yağı gibi yapı malzemeleri, boyaya sarı renk vermekte kullanılan asel gibi boya malzemelerinden ibarettir. Toplam inşaat eşyalarına sarf edilen bedel ise 46234 guruştur. Tamir ve inşa faaliyetinin sonunda kullanılmayan kereste, kurşun gibi malzemeler 3000 guruş bedelle satılarak toplam inşaat giderinden bu rakam düşülmüştür. Konya Mevlânâ Külliyesi'nin 1817 yılında yaklaşık yedi ay süren tamir, tecdid ve inşasında 17012 guruş usta ve işçi yevmiyesi olarak, 46334 guruş inşaat malzemeleri bedeli olarak harcanmıştır. Bunlara ilaveten inşa faaliyetiyle görevlendirilen Dergâh-ı Âli gediklilerinden Mimar Dede Mustafa Ağa'ya aylık 500 guruş maaş ile toplamda 3500 guruş ödenmiştir(C.EV, 554/28000). Dede Mustafa Ağa'nın yevmiyesi 16-17 guruşa tekabül ederek ustalardan 3 katı fazla ücret almıştır. Dede Mustafa Ağa'ya maaşı haricinde 2500 guruşluk bir harcırah da tayin edilmiştir. Bütün bu alım-satım ve ödemelerin nihayetinde Külliye'nin 1817 tarihli tamir, tecdid ve inşası 66336 guruş bedelle tamamlanmıştır(EV.HMH.d. 8502).

Karaman Valisi Mustafa Paşa, inşaatın tamamlanmasının ardından Konya'daki şeyh ve dervişlerin memnuniyetini bildirmiş, Halet Efendi'nin tamir ve termim konusundaki gayretini bilhassa İstanbul'a gönderdiği tahriratta vurgulamıştır(C.EV, 554/28000). Binâ Emmini tayin edilen Dede Mustafa Ağa'nın yaptığı keşfe göre tamir ve termimi yapılan mimârî unsurlar, Mevlânâ türbesinin kubbesi, derviş hücreleri, semâhâne ve Külliye mescididir. Dede Mustafa Ağa, inşa öncesinde hazırladığı keşif defterinde tespit ettiği bedelden 2238 guruş noksan bedelle tamir ve termimleri tamamlamıştır(C.EV, 554/28000). Bu bakımdan tamir ve termim keşif bedellerinin gerçekleştirilen inşa bedellerine yakın oranlarda tespit edildiği görülmektedir. Konya Mevlânâ Külliyesi'nin bitişiğindeki Sultan II. Selim Câmii'nin son cemaat yeri de bu inşa faaliyeti esnasında 2040 guruş bedelle yenilenmiştir. Külliye'nin bir parçası olmamasına karşın II. Selim Câmii tamiri bedeli de söz konusu inşa bütçesi içinde değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra binâ emini ve mimar halifesinin toplam 5280 guruşluk harcırahı da ilave olduğunda 1817 senesindeki Konya Mevlânâ Külliyesi tamir ve termimi için sarf edilen meblağ 68574 guruş 49 paraya ulaşmıştır(C.EV, 554/28000). İnşa faaliyetinin sonunda Hemdem Çelebi'nin gönderdiği teşekkür arızasında kullandığı “cümlemiz da'avat-ı hayriye-yi hazret-i zıllullahi edayasına leyl ü nehhar müdavemet” ifadesi Sultan II. Mahmud'un Mevlevîlerden beklentisini onların da devletin reorganizasyon sürecinde desteğinin nedenlerini ortaya koymaktadır(C.EV, 554/28000).

Osmanlı bürokrasisinin “nice menâfi-i mânevîye” beklediği ve “kâffe-i umur-ı âliyyelerinde tevfiât-ı ilahîyeye muvaffak” olmayı beklediği bir diğer inşa projesi süreci 1834 Ocak ayı itibarıyla başlamıştır. Bu tarihte Çelebi Efendi'nin konağında çıkan yangın dolayısıyla hem konak hem de Mevlevîlere senelik gönderilen taamiyelere dair beratlar ve kayıtların yanması üzerine öncelikle taamiye hesapları yeniden gözden geçirilmiştir. 1834 senesi için 9000 guruşluk yıllık taamiyenin 6000 guruşunun bakiyye kaldığı görüldüğünden Konya cizyesinden elde edilen 10000 guruştan bu miktar düşülerek tahsisat yenilenmiştir. Kalan bedeller de merkezi hazine

gelirlerinden ayrılarak Çelebi Efendi'ye gönderilmiştir. Taamiye hesapları sonrasında ise Çelebi Efendi'nin konağının, Konya Mevlânâ Külliyesi'nde türbe, semâhâne, külliye hamamı ve külliye civarının baştan aşağıya yenilenmesi gündeme gelmiştir(BOA, C.ML., 15/658). Çelebi Konağı haricinde Mevlânâ sülalesinden Raşid Çelebi'nin de konağının yenilediği bu projede öncelikle keşif defteri hazırlanmıştır. Konya Valisi Ali Paşa'nın topladığı Çelebi Efendi ve şehrin ileri gelenlerinin de yer aldığı heyetin de katkısıyla Konya Mevlânâ Külliyesi ve Çelebi Efendi Konağı'nın inşaa faaliyetini değerlendiren geniş kapsamlı keşif defteri, Ebniye-i Hassa Müdürlüğü tarafından vazifelendirilen sınıf-ı sani hulefasından Mehmed Salih Efendi tarafından Eylül 1834'te yapılmıştır(BOA, EV.d. 9900). Bu keşfe göre tahminen 3 yük 28000 küsur gurusu ve 54000 küsur gurusu noksan meblağ tespit edilmiştir(BOA, EV.d. 9900; BOA, HAT, 556/27471-A). Tamiri planlanan yapılar ise türbe çinileri, kubbesi, iç kısımları, meydân-ı şerif, semâhâne bölümleri, matbâh-ı şerifin iç ve dış bölgesi, Çelebi Efendi konağı ve derviş hücreleridir(BOA, EV.d. 9900). Keşif tamamlandıktan sonra, inşaa işinin bitmesiyle nihai bir hesap defteri ortaya çıkmıştır. Buna göre türbe ve diğer yapılar için nakkaş ve taş ustalarının Kayseri'den ve İstanbul'dan mimar halifesi tarafından ustalar getirildiği anlaşılmaktadır. Bu deftere göre bütün proje için yapılan toplam harcama miktarı 277385 gurusu ulaşmıştır(BOA, HAT, 556/27471; Küçükdağ, 1996, 181-182). Karaman Valisi el-hacc Ali Paşa'nın emri ve idaresi altında bir başka keşif defteri daha hazırlanmıştır(BOA, C.EV., 271/13848). Bu keşif doğrudan doğruya Konya Mevlânâ Külliyesi'nin mütemmim cüzi olmamasına karşın eskiden beri bütün tamir projelerine dâhil edilen Sultan Selim Câmii kubbe, minare ve su yollarının, duvarlarının yenilenmesi ve tamine odaklanmaktadır. Buna göre 47066 gurusluk bir masraf tahmin edilmiştir(BOA, C.EV., 271/13848). Aralık 1835'te tamamlanan bütün inşaa ve tamirat sonrasında Çelebi Efendi'nin gönderdiği teşekkürnâmedeki "deavât-ı hayrîyye-i hazret-i zıllullahiye iştigal u muvazebet üzere" olduğu ifadesi bir klişe olarak neredeyse bütün tamir ve ihsanlar üzerine gönderilen tahriratta kullanılmaktadır(BOA, HAT, 692/33437).

## Sonuç

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde merkezi iktidar ve tarikat ilişkileri modernleşme ve devlet reformunun gölgesinde şekillenmiştir. Sultan III. Selim'in başlattığı mâlî, idarî ve askerî merkezileşme sürecinde tarikatların bilhassa geniş toplum kesimleri üzerinde nüfuz sahibi Mevlevî Tarikatı'nın desteği önemli görülerek mâlî bakımdan tarikatlar güçlendirilirken inşaa faaliyetleri yoluyla fizikî görünümü de arttırılmıştır. Konya Mevlânâ Külliyesi de klasik mimârî formunu ve gelir kaynaklarının büyük kısmını Sultan II. Bayezid devri ile başlayan Sultan III. Murad devrinde büyük oranda tamamlanan inşaa ve vakıf faaliyeti sonunda kazanmıştır. Sultan III. Selim ve II. Mahmud döneminde ise Konya Mevlâna Külliyesi ve özellikle İstanbul'da teşkil edilmiş diğer Mevlevihanelere yönelik alakada artış gözlenmiştir. Sultan III. Murad devrinde klasik formunu kazanan ve XVIII. yüzyıl boyunca ihtiyaçlar çerçevesinde irili ufaklı çeşitli tamirata uğrayan Konya Mevlâna Külliyesi, III. Selim ve II. Mahmud döneminde, Halet Efendi gibi nüfuzlu Mevlevî devlet adamlarının da desteğiyle büyük çapta yenilenmiştir. Konya Mevlânâ Külliyesi'ne yıllık mutad gönderilen ihsanlar ve taamiye bedelleri ayrıca Mevlevî tarikatına yönelik malî desteğin göstergesidir. Nihayetinde Konya Mevlânâ Külliyesi'nde yapılan mimârî faaliyetler karşılıklı destek ilişkisinin bir yansımasıdır. Sultan III. Selim döneminde 1789-1790'da yürütülen inşaa faaliyetini, 1814 ve 1835 tamir ve termimleri takip etmiştir. Kayda değer meblağlara mal olan bu projeler, XIX. yüzyılda özellikle Sultan II. Mahmud döneminde Bektâşî

Tarikatı'nın yasaklanması sonrasında Mevlevîlere reform sürecinde biçilen rolün önemini ortaya koyar.

## Kaynaklar

### Arşiv Kaynakları

#### Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

- BOA, AE.SMHD.II, 91/7551, 15 Şevval 1232 (28 Ağustos 1817).  
 BOA, AE.SSLM.III, 163/9781, 417/23931, Lef 7, 10 Rebiülahir 1213/21 Eylül 1798.  
 BOA, C.EV., 253/12818, 554/28000 (11 Muharrem 1233/21 Kasım 1817), 271/13848 (27 Muharrem 1251/25 Mayıs 1835), 374/18952, 374/18976 (28 Safer 1180/5 Ağustos 1766), 511/25829 (25 Safer 1204/14 Kasım 1789), Lef 1, 511/25829 (25 Safer 1204/14 Kasım 1789).  
 BOA, C.ML., 15/658 (23 Şaban 1249/5 Ocak 1834).  
 BOA, EV.d., Nr: 9900 (11 Cemaziyelevvel 1250/15 Eylül 1834).  
 BOA, EV.HMH.d., Nr. 8502 (5 Muharrem 1233/15 Kasım 1817).  
 BOA, HAT, 215/11835 (29 Ramazan 1218/12 Ocak 1804), 217/11953 (8 Zilhicce 1218/20 Mart 1804), 218/12010 (2 Zilhicce 1218/14 Mart 1804), HAT, 290/17351 (Zilkade 1241/ Temmuz 1826), HAT, 290/17351 (29 Zilhicce 1241/4 Ağustos 1826), 541/26721-C (7 Muharrem 1244/20 Temmuz 1828), 541/26721-D (9 Muharrem 1244/22 Temmuz 1828), HAT, 541/26721-E (5 Muharrem 1244/18 Temmuz 1828), 556/27471 (15 Şaban 1251/6 Aralık 1835), 556/27471-A (18 Aralık 1835/27 Şaban 1251), 692/33437 (15 Şaban 1251/6 Aralık 1835), 541/26721 (Muharrem 1244/ Temmuz-Ağustos 1828).  
 BOA, İE.EV., 44/5004 (5 Ramazan 1107/8 Nisan 1696), 576300 (22 Cemaziyelevvel 1134/10 Mart 1722).  
 BOA, MAD.d., Defter Nr: 1381.  
 BOA, TS.MA.e, 158/7 (17 Cemaziyelevvel 1204/2 Şubat 1790).  
 BOA, TT Defter Nr: 399  
 BOA, C.ADL, 9/568 (11 Zilhicce 1274/23 Temmuz 1858).  
 BOA, C.EV. 483/24425 (11 Zilkade 1204/23 Temmuz 1790), 187/9314 (2 Muharrem 1175/3 Ağustos 1761), 324/16455 (24 Rebiülahir 1215/14 Eylül 1800), 355/1814 (29 Safer 1252/15 Haziran 1836), C.EV., 13/604 (28 Muharrem 1245/30 Temmuz 1829); C.EV., 296/15083 (30 Ramazan 1240/18 Mayıs 1825).  
 BOA, C.ML., 8/309 (8 Rebiülahir 1224/23 Mayıs 1809)  
 BOA, C.ZB., 15/728 (6 Rebiülevvel 1216/17 Temmuz 1801).

#### Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi

TKGM, ED., Defter Nr: 564.

#### Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

VGMA, Ev. İDM, Dosya No: 59, Gömlek No: 22.

#### Kronikler

Peçevî, İbrahim. *Peçevî Tarihi*. C. 1, Matbaa-yı Amire (İstanbul) 1866.

Seyyid Nasır Abdülbâki Dede ve Diğer Yenikapı Mevlevîhânesi Şeyhleri, *Defter-i Dervîşân-II Yenikapı Mevlevîhamesi Günlükleri*. Haz. Bayram Ali Kaya-Sezai Küçük. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2011.

Veled, Sultan. *İbtidâ-nâme*. (Çev: Abdülbâki Gölpınarlı). Ankara: Güven Matbaası, 1976.

#### Telif-Tetkik Eserler

Arıkan, Sema. *III. Selim'in Sırkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Ruznâme*. Ankara: TTK Yayınları, 1993.

- Çobanoğlu, Ahmet Vefa. “Külliyeye”. *DİA*, 26, 542-544, 2002.
- Erdoğan, Mehmet Akif. “Konya Mevlâî Dergâhı’nın Mali Kaynakları ve İdaresi Üzerine Düşünceler ve Belgeler”. *Belgeler*. 17(21), 41-70, 1996.
- Hocaoğlu, Durmuş. “Demokrasi, Kameralizm ve Osmanlı’daki Etkileri”. *Yeni Türkiye*. 3(18), 375-381, 1997.
- Konyalı, İbrahim Hakkı. *Konya Tarihi*. Konya: Memleket Gazetesi Yayınları, 2007.
- Küçükdağ, Yusuf. “1251 H / 1835 M. Tarihli Mevlânâ Türbesi ve Çelebi Efendi Konağı Tamir ve İnşası Defteri”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2, 181-206, 1996.
- Maden, Fahri. *Bektâşi Tekkelerinin Kapatılması (1826) ve Bektâşiliğin Yasaklı Yılları*. Ankara: TTK Yayınları. 2020.
- Neumann, Christoph K. “19’uncu Yüzyıla Girerken Konya Mevlâî Âsitanesi ile Devlet Arasındaki İlişkiler”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2/2, 167-179, 1996.
- Ocak, Ahmet Yaşar. “Türkiye Tarihinde Merkezi İktidar ve Mevlevîler (XIII-XVIII. Yüzyıllar) Meselesine Kısa Bir Bakış”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2, 17-22, 1996.
- Ösen, Serdar. *19. Yüzyıl Osmanlı Devlet ve Toplum Hayatında Mevlevîlik*. Basılmamış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Özönder, Hasan. “Mevlânâ Türbe ve Külliyesinin Tâmir ve İlâveler Kronolojisi”. *SÜSAMSD*, 2, 13-75, 1987.
- Pamuk, Şevket. *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Toker, Bilge İlhan. *Edebî Bir Muhit Olarak Tekkeler (15-19. Asır İstanbul Mevlevîhâneleri Örneği)*. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Yurtoğlu, Gökhan. “Konya Mevlânâ Külliyesi’nin Osmanlı Dönemi Gelir Kalemleri”. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 32, 891-906, 2023.
- Yurtoğlu, Gökhan. *Konya Mevlânâ Külliyesi*. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Yurtoğlu, Gökhan. “Mevlânâ Külliyesi’nin Vergi Muâfiyetinin Konya Şehri’nin Nüfusuna ve Gelişmesine Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Türk Dünyası Yolunda Bir Ömür Prof. Dr. Mehmet Şahingöz’e Armağan*. (Ed. Necdet Hayta, Hamza Keleş, Cengiz Dönmez, Tuğba Belenli). Ankara: Berikan Yayınevi, 2022, 355-364.

**Ekler****Ek-1: 1834 Tarihli Konya Mevlânâ Külliyesi'nin Keşif ve Tamirât Defteri<sup>16</sup>**

<b>Tamir Edilen veya Yeniden İnşa Edilen Yerler</b>	<b>Bedeli Akçe<sup>17</sup></b>	<b>Bedeli Guruş</b>
Kubbe (çini-alem-tezhib)	924000	7700
Mevlânâ'nın Sandukası önündeki parmaklıklar	37800	315
Türbe, semâhâne ve mescid-i şerîf duvarları üzerindeki kafeslerin yenilenmesi ve boyası	27000	225
Türbe'nin dört duvarının badanası, ahşap döşeme tamiri, trabzan tevdîdi	65280	544
Mescid duvarlarının ve kubbelerinin badanası, müezzin mahfilinin tevdîdi	55200	460
Türbe, mescid ve semâhâne duvarlarına derz, pencere kafeslerinin tamiri ve minare gövdesinin badanası	132000	1100
Mescid, semâhâne, türbe ve şadırvan kurşun levhalarının yenilenmesi	1702800	14190
Türbe havlusundaki şadırvanın tevdid ve tamiri	1527040	12725,3
Türbe çevresindeki bahçe ve kabristanın tevdîdi	3492000	29100
Türbe kapılarının ve kitabelerin tevdîdi	60000	500
Sultan Veled Kabristanı'nın tevdîdi	351900	2932,5
Türbe kitabesinin tevdîdi	114000	950
<b>TOPLAM</b>	<b>10593420</b>	<b>88278,5</b>

16 BOA, EV.d., Nr: 9900, 11 Cemaziyevvel 1250/15 Eylül 1834

17 1 guruş = 120 akçe = 40 para.



### Ek-1.2: Çelebi Efendi Konağı, Matbâh-ı Şerif ve Meydân-ı Şerif Keşif ve Tamirât Defteri

Tamir Edilen veya Yeniden İnşa Edilen Yerler	Bedeli Akçe <sup>18</sup>	Bedeli Guruş
Çelebi Efendi Konağı'nın duvar ve odalarının tecdîdi	196650	1638,75
Hücrenişîn tecdîdi	1755000	14625
Hücrelerin saçaklarının ve hücre çevresinin tamiri	954000	7950
Meydân-ı Şerif odasının tecdîdi	72000	600
Sektehânenin tecdîdi	40500	337,5
Kiler odasının tecdîdi	19500	162,5
Matbâh-ı Şerif'in tecdîdi	150000	1250
Meydân-ı Şerif yakınındaki bahçe duvarının tamiri ve havuz inşası	124800	1040
Meydân-ı Şerif yakınındaki bahçe duvarının ve Hazreti Mevlânâ'nın zevcesinin sandukasının tamiri	114300	952,5
Küllîye bahçesinin tamiri ve havuz inşası	178500	1487,5
Küllîye abdesthânelerinin tecdîdi	400500	3337,5
<b>TOPLAM</b>	<b>4005750</b>	<b>33381,25</b>
Çelebi Efendi Konağı çevresine yapılan ek yapılar	8389500	69912,5
Dahiliye dairesi içinde kargir binâ ve hamam inşası	3024000	27000
Hamam binâsı bitişinde tek odalı ahşap binâ	268800	2240
Ahşap binânın önüne kameriyeli havuz inşası	837400	6978,3
İnşa olunacak hamamın bitişinde ocak inşası	374400	3120
Haremlik ve selamlık bahçeleri muhafaza duvarlarının tamir ve tecdîdi	918750	7656,2
Çelebi Efendi Konağı yakınındaki Mahmud Efendi hânesine su terazisi inşası ve su yollarının tecdîdi	157500	1312,5

### Ek-1.3: Türbe ve Külliye'ye Su Yolu İnşası

Tamir Edilen veya Yeniden İnşa Edilen Yerler	Bedeli Akçe <sup>19</sup>	Bedeli Guruş
Dudlu Han'dan Külliye'ye ulaşan içme suyu yolunun tamiri	6918240	57652,5

18 1 guruş = 120 akçe = 40 para.

19 1 guruş = 120 akçe = 40 para.

**Ek-2: 1817 Tamir ve Termimi Hesap Defteri<sup>20</sup>**

**Ek-2.1: Defter oldur ki Deraliyyeden gelen ustaların ve nakkaşların binâ-yı şerîfe mübaşeret beyan olunur Ramazan-ı Şerîf'in 18. günü yevm-i Cuma bed'en mübaşeret.**

<b>Konya Mevlânâ Âsîtânesi Tamiri için Der-Aliyyeden Gönderilen Nakkaş ve Ustaların Listesi</b>		
Nakkaş Mehmed Usta	Elmiya Usta	Tarus Usta
Andon Ayas Usta	Serkis Usta	Kurşuncu Hacı Usta

**Ek-2.2: Defter oldur ki işbu 1232 senesi mah-ı Şaban-ı Şerîfî'nin 13. günü binâ-yı şerîfeye bed'en mübaşeret olundukda usta ve amelelerin defteridir.**

<b>Usta ve Amelelerin Listesi</b>		<b>Neccâr-ı Zimmiyân Ustaların Defteridir</b>	
Neccâr Löker? Oğlu İsmail	Said Ahmed Usta	Köle oğlu Yorgi	Alkavi? Usta
Neccâr Mustafa	Mehmed Usta	Yordan Usta	Diğer Arslan
Salih Usta	Tuğrasuz? Oğlu	Yorki Usta	Diğer Yorgi
Hacı Ahmed Usta	Emirhak?	Arslan Usta	Pani Usta
Fazlı Usta	Diğer Tuğrasız	İstiraki Usta	İstahdoz? Usta
	Hüseyin Halife		Def'a Yorgi

**Ek-2.3: Defter oldur ki 1232 senesi Şaban-ı Şerîfî'nin 13. günü yevm-i Cumartesi biçkıcı ustalarının ve amelelerinin bed'en mübaşeretleri kaydı 13 Şaban 1232**

<b>Biçkıcı Ustalarının ve Amelelerinin Defteridir</b>			
Bişkıcı Çift?	Diya? Oğlu	Dede? Oğlu Ahmed	Osman
Amele Derviş İbrahim	Kasab Abid?	Kara Fakı	Derviş Mehmed
Emir Osman Amele	Çelebeci? Oğlu	Oturak oğlu	Zimmi Yıvan
Kabure? oğlu İbrahim	Boz Mehmed	Sarı oğlu	Artin
			Bedros Zimmi

**Ek-2.4: Defter oldur ki sonradan gelen amelât-ı muktezi olub alınmışdır**

<b>İlaveten Alınan Amelelerin Lisesi</b>			
Molla Mustafa	Tohumcu? Mehmed	Çil Mehmed	Kara Hasan
Çakıröz	Kahveci Mehmed	Ali OğluMolla Hasan	Duvarcı Osman
Sarac oğlu Ahmed	Kara Halil	Said Mehmed	Molla Ali
Diğer Sarı Oğlu	Emir Veli	Abdi Beşe?	Sarı Hoca

20 BOA, EV.HMH.d., Nr. 8502, 5 Muharrem 1233 (15 Kasım 1817).

**Ek-2.5: Defter oldur ki 1232 senesi mâh-ı şerifinin 13. gününden üstad ve amelât ücret-i yevmiyeleri beyanıdır 20 Şaban 1232(5 Temmuz 187)**

<b>1232 Senesi Mâh-ı Şerifinin 13. Gününden Üstad ve Amelât Ücret-i Yevmiyeleri Listesi</b>	
Konyalı neccâr ve bıçkıcı ve taşçı ustaları cumartesinden cumartesine kadar yevmiyeleri (31 gurus) fi 2 Şaban	434 guruş
Ve Konya Ameleleri Cumartesinden Cumartesine kadar (28 guruş) fi 12 Şaban	194 guruş
Def'a Konya ustaları Cumartesine kadar yevmiyeleri fi 27 Şaban	434 guruş
Ve ameleleri Cumartesine kadar	194 guruş
Def'a Konya ustaları Cumartesine kadar yevmiyeleri fi 5 Ramazan	434 guruş
Ve amelelerin Cumartesine kadar yevmiyeleri fi 19 Ramazan	194 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>1884 guruş</b>
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesine kadar fi 26 Ramazan	434 guruş
Ve ameleleri Cumartesine kadar	194 guruş
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri ıyd-i şerif tenzil 2 guruş fi 3 Şevval	310 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri Cumartesine kadar	110 guruş
Def'a Konya ustalarının Cumartesine kadar yevmiyeleri fi 10 Şevval	434 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri Cumartesine kadar (36 guruş)	378 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>3744 guruş</b>
Deraliyyeden gelen ustalar nakkaş ve boyacı ve badanacılar ve kalemkâr iki haftalık yevmiyeleri	287 guruş
Def'a Konya ustalarının Cumartesinden Cumartesine kadar yevmiyeleri (29 guruş) fi 17 Şevval	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri (36 guruş)	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların Cumartesine gelinceye	143.5 guruş
Konya ustalarının Cumartesine gelince yevmiyeleri fi 24 Şevval	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri Cumartesine kadar	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustalara Cumartesine kadar yevmiye	143.5 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>5886 guruş</b>
Def'a Konya ustalarının Cumartesinden Cumartesine kadar fi 2 Zilkaade	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5 guruş
Def'a Konya ustalarının Cumartesinden Cumartesine kadar yevmiyeleri fi 9 Zilkaade	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5
<b>Cem'an</b>	<b>7741 guruş</b>
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesine kadar fi 16 Zilkaade	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri 143.5 Deraliyyeden gelen ustalarının yevmiyeleri	378 Guruş

Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5 guruş
Def'a Konya ustalarının Cumartesinden Cumartesiye kadar yevmiyeleri fi 23 Zilkaade	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>9596 guruş</b>
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesiye kadar fi Selh-i Zilkaade	406 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5 guruş
Def'a Koya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesine kadar (31 guruş) fi 7 Zilhicce	436 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>11481 guruş</b>
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesiye kadar fi 14 Zilhicce	436 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	143.5 guruş
Def'a Konya ustalarının Cumartesinden Cumartesine kadar yevmiyeleri fi 21 Zilhicce	436 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	110 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>13363(13362.5) guruş</b>
Memşâya su yolcularına üstadiye 1 haftalık fi 28 Zilhicce	150 guruş
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesine kadar	336 guruş
Ve amelelerinin yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustaların yevmiyeleri	87.5 guruş
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesine kadar fi 6 Muharrem	436 guruş
Ve ameleler yevmiyeleri	378 guruş
Deraliyyeden gelen ustalar yevmiyeleri	87.5 buçuk
<b>Cem'an</b>	<b>15216(15215.5) guruş</b>
Def'a Konya ustalarının yevmiyeleri Cumartesinden Cumartesiye kadar fi 13 Muharrem	436 guruş
Ve ameleler yevmiyeleri (25 guruş)	262.5 guruş
Der Aliye ustalarının yevmiyeleri	87.5 guruş
Kurşuncu Hacı Hüseyin Ustanın kurşun dolama 60 gün yevmiyesi be her yevm 5 guruş	300 guruş
Sultan Selim Câmii Şerîfinin kemerden yukarı mahiye? Badanasına? götürü verilen	800 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>17102(17101.5) guruş</b>

**Ek-2.6: Defter oldur ki ebniye-i şerif için der Aliye'den ve Kütahya'dan ve Konya gelen mübâya'a olunan eşya ve masruf beyandır**

<b>İstanbul, Kütahya ve Konya'dan Satın Alınan Eşya Listesi</b>	
Deraliyyeden mukaddem gelen kurşun ve kürek ve boya e saire	12457.5 guruş
Kubbe-i şerif için Kütahya'dan gelen çini (10476 aded/birim fiyatı: 22 para)	5500 guruş
Konya'dan mübâya'a olunan süleğen (kıyye 50, üstadiye ücreti: 5 para) 60 kıyye 42 para câm-ı sagiri kıymet 40	580 guruş
Revgan-ı bezir kıyye 35, birim fiyatı: 30 para ---?	525 guruş
Badana için asel 200 kıyye birim fiyatı: 2 para	400 guruş
Kireç 26000 kıyye birim fiyatı: 3 para	1950 guruş
Alçı 22000 kıyye birim fiyatı: 10 para	5500 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>26912.5 guruş</b>
Horasan kıyye 150	425 guruş
---? 500 kıyye birim fiyatı: 12 para	150 guruş
Kum küreği? 400 adet	150 guruş
Çarkuşe 70 adet birim fiyatı: 23 guruş	1610 guruş
Semâhâne için ceviz tahtalık ağaç 35 aded / birim fiyatı: 31 guruş	1071(1085) guruş
Kebir kiriş 45 aded / birim fiyatı: 19 guruş	855 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>31183 guruş</b>
Desdek 50 aded / birim fiyatı 6 guruş	300 guruş
Matbâh-ı şerife taban tahtalığı ve şistelik kavak ağacı 7 aded / birim fiyatı: 20 guruş	140 guruş
Kebir tahta 2500 aded / birim fiyatı: 25 para	1562.5 guruş
Sagir tahta 1650 aded / birim fiyatı: 20 para	825 guruş
Cam sütun 950 aded / birim fiyatı 31 para	748.5 guruş
Dergâh-ı şerifin havalisine mübâya'a olunan hatıl parmaklık için 600 aded / birim fiyatı: 8 para	120 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>34879 guruş</b>
Sultan Selim Câmi-i şerif için badanacıya kebir sütun 2 aded	150 guruş
Şadırvana lagün? Ve künk memşaya giden su yoluna künk döken?	250 guruş
Ecnas-ı mismar 1000 kıyye birim fiyat: 3 guruş	3000 guruş
İskelelere kebir çivi 650 kıyye birim fiyatı: 22 guruş	1625 guruş
Urgan, badana kovası, torba, kazma, tuz vesairi	1200 guruş
Cedid ve muhika? Olan duvar üstadiyesi 18000 kıyye birim fiyatı: 3 para	1350 guruş
Mimar halifesi efendiye ve Deraliyyeden gelen ustalara bu tarafta ve ol tarafta verilen harc-ı rah	3780 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>46234 guruş</b>
Üstadât ve amelât ücre-i yevmiyeleri nakl-i yekün	17102 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>63336 guruş</b>
Füruht olunan baka kurşun ve toprak ve kereste-i tecemmülat ihraç	3000 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>60336</b>
Ber-muceb-i suret kullarına tahsis buyrulan maaş	3500 guruş
Ber-muceb-i suret kullarına verilen harc-ı rah	2500 guruş
<b>Cem'an</b>	<b>66336</b>

### Extended Abstract

The first core of the Konya Mevlânâ Complex is the madrasah built for Mevlânâ in 1232 during the Seljuk period and the tomb built for his father Bahâeddîn Veled. As Mevlânâ's influence increased, the madrasah in question became insufficient and new buildings were added to the same region and the social complex structure began to emerge during the Seljuk period. However, the process of the buildings gaining a complete social complex identity began after the death of Mevlânâ Celâleddîn Rûmî in 1273 and the construction of his tomb here. In the last quarter of the thirteenth century, the buildings that looked like shrines with hankah status gained the status of social complex, parallel to Sultan Veled's process of transforming Mevlevî order into a sect. Thanks to the emergence of the Mevlevî sect and the financial support provided by the powerful Seljuk ümerâ through foundations, the physical structure of the khankah was improved and Konya Mevlânâ Lodge emerged with its core structures at the end of the thirteenth century. The support of ümerâ and high-ranking dignitaries played a critical role in the development of Mevlânâ Lodge since its establishment. The Mevlevî sect, which gained the support of the veteran principalities such as Eşrefoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları and Germiyanogulları, based on the newly formed Turkmen masses in Western Anatolia, with the efforts of the Seljuk ümerâ and the postnişîn Ulu Arif Çelebi in the early fourteenth century, both strengthened its financial power resources and expanded its expansion area. It has expanded from the high-level urban segment to the veteran Turkmen groups. Thanks to these newly established relations, Mevlevî lodges, which are the branches of Konya Mevlânâ Dervish Lodge in Western Anatolia, began to be built. Karamanoğulları, who dominated Konya and its surroundings in the fourteenth century, added basic architectural elements and architectural hallmarks such as the green dome to the Mevlânâ Dervish Lodge and gave the building group its identity as a Social Complex. In addition, during the Karamanoğlu period, the building underwent various and detailed repairs, and the mosque complex, dervish cells, and tomb were renewed.

The position of the Mevlevî sect in the political spectrum and its relationship with the dominant elements determined the sphere of influence of the sect, as well as the physical development of the Mevlânâ Complex and the volume of its material resources. In this context, the Çelebis who were elected as postnişîn after Mevlânâ effectively used their cultural and social spheres of influence to get the support of political elites and expanded the physical facilities of Mevlânâ Dervish Lodge with the resources transferred from many foundations. The evolution of the Mevlevî sect and the dervish lodge took place under the administration of the Ottoman Empire. Ottoman rule in Konya and its surroundings was established during the reign of Mehmed the Conqueror, and the first contact at the sultan level with the Mevlevîs and Mevlânâ Lodge was established by Bayezid II. He transformed the incomes of various villages into foundations and transferred them here, and he improved the financial resources of the order by granting exemptions to the villages connected to the Mevlânâ foundation. In architectural terms, the building complex in Mevlânâ Dervish Lodge became a complete social complex during the reigns of Yavuz Sultan Selim, Suleiman the Magnificent and Selim II. The tomb fountain, semâhâne, madrasa, almshouse, mausoleum, dervish cells, Matbâh-ı şerif, post-nişîn office were repaired, completed and some of them were built from renovation in this period, and Konya Mevlânâ Complex was evolved with all its elements. While in terms of physical appearance, Konya Mevlânâ Complex took its final form with the opening of the madrasah during the reign of Sultan Murad III, in terms of financial resources, it reached its highest income level during the era of Sultan Mehmed III. As Mevlevî order rose as one of the carrier elements of the Ottoman official ideology by the end of the sixteenth century, its physical and financial possibilities expanded equally. But seventeen and eighteen. In the depressed social and economic conditions of the 19th century, Konya Mevlânâ Complex and foundations could not reach the said income level again, and foundation and other incomes decreased regularly. Despite this, thanks to the close relations of the Çelebis with the sultanate and the Sublime Porte, the financial demands of the social complex and the sect were met through direct allocations and grants. The fact that the Mevlevî order was not positioned against the Ottoman central power in terms of ideology and that it successfully maintained its relationship networks around the changing centers of power prevented the narrowing of the sect's political sphere of influence. At



the beginning of the nineteenth century, during the reign of Sultan Selim III, Mevlevî-Ottoman central power relations gained a new dimension. While the physical visibility of the Mevlevîs in Istanbul increased thanks to the newly opened Mevlevî lodges, their dominance over the cultural power also began to increase. The relations of the postnîshîns in Konya with the sultan and the dignitary also developed in this new period. The privilege of communicating directly with the sultanate for the financial needs of the Mevlevîs, expansion of the physical facilities of the Mevlânâ Complex or repair needs was granted to postnîshîns during the reign of Sultan Selim III and Mahmud II. The construction activity carried out in 1789-1790 during the reign of Sultan Selim III was followed by repairs and deadlines in 1814 and 1835. These projects, which cost significant amounts, reveal the importance of the role assigned to the Mevlevîs in the reform process after the Bektashi Order was banned in the nineteenth century, especially during the reign of Sultan Mahmud II.